HILVARENBEEK SMART VILLAGE

TUSSENEVALUATIE, 15 MEI 2025

Tussenheid Hilvarenbeek

Tussenheid ondersteunt collectieve initiatieven rondom financiering, menskracht, communicatie, strategie en wegwijs in de overheid en krijgt daarbij onder andere financiële steun van de Europese Unie.

Nationale Postcode Loterij Buurtfonds Rabobank
Beekse Bergen
gemeente Hilvarenbeek
LEADER Kempenland
GLB 2023-2027
Medegefinancierd door de Europese Unie
Provincie Noord-Brabant

Tussenevaluatie

Project Hilvarenbeek Smart Village

15 mei 2025

Samenvatting

De tussenevaluatie van Hilvarenbeek Smart Village (HSV) laat zien hoe een lokaal verankerde aanpak kan uitgroeien tot een krachtige voedingsbodem voor maatschappelijke vernieuwing. Met Tussenheid als verbindende schakel tussen bewoners, overheid en organisaties is een fijnmazig netwerk ontstaan waarin initiatieven kunnen wortelen, groeien en impact genereren. De werkwijze wordt breed gewaardeerd, levert concrete resultaten op in termen van samenwerking, financiering en bereik en draagt bij aan duurzame systeemverandering. Dit rapport biedt inzicht in de aanpak, resultaten en leerpunten van HSV, en nodigt uit om verder te bouwen aan een toekomstbestendige gemeenschap waarin lokaal initiatief centraal staat.

Auteur: Rutger van den Assem (senior adviseur – partner)
E: r.vandenassem@bureauqueste.nl
M: 06 – 26785649
W: www.bureauqueste.nl

BUREAU QUESTE

Inhoud

1. Inleiding 4

2. Verduurzamingsmodel en werkwijze 6

a. Werkpakketten 9

b. Collectieve initiatieven 9

c. Dienstverlening 10

3. Relatie HSV met Leader doelen 11

4. Conclusies en aanbevelingen werkpakket 1 12

a. Versterken van collectieve initiatieven 12

b. Ruimte voor realisme, wrijving en wederkerigheid 13

c. Verduurzamingsmodel als kompas – met aandacht voor blinde vlekken 14

d. Financiële impact en bereik: helderheid nodig voor vervolg 15

5. Conclusies en aanbevelingen werkpakketten 2 en 3 16

a. Katalyserend effect leidt tot verbreding van de financieringsbasis 16

b. Systeemverandering vraagt tijd 17

c. Balans tussen verbondenheid en openheid van het lokale netwerk 18

d. Overdracht van aanpak versus overdraagbaarheid van netwerk 19

e. Overwegingen voor LAG / LEADER t.a.v. vervolgproces 20

Bijlage 1 - Projectvoortgang 23

Bijlage 2 – Samenvatting uitkomsten vragenlijsten 26

Bijlage 3 - Impactmap 30

Bijlage 4 – Kennisdeling 31

1. Inleiding

Tussenheid Hilvarenbeek geeft uitvoering aan het project Hilvarenbeek Smart Village (HSV). Doel van het project is het versterken van de ondersteuningsstructuur van lokale collectieve initiatieven: door kennis en middelen toe te voegen en initiatieven en deskundigen aan elkaar te verbinden. Zo wordt de voedingsbodem voor collectieve initiatieven versterkt en krijgen initiatieven uit de lokale gemeenschap de kans om te floreren.

Voor de uitvoering zijn publieke en private middelen uit verschillende fondsen verkregen, waaronder het Europese LEADER programma. De uitvoering van het project vindt met een financiële bijdrage vanuit LEADER plaats in de periode tussen 1 juni 2024 en 31 december 2025.

Voor het LEADER programma dient een tussenevaluatie te worden uitgevoerd. Deze tussenevaluatie heeft tot doel om (conform afspraken met de lokale actiegroep – LAG) de inhoudelijk voortgang in de periode 1 januari 2024 tot 1 mei 2025 op de verschillende projectresultaten in beeld te brengen en aanbevelingen op te stellen voor een eventueel vervolg op het project.

Onderzoeksvragen
Hoofdvraag: Wat is de impact van het Hilvarenbeek Smart Village project op de samenleving in de gemeente Hilvarenbeek?

Subvragen:

I. Welke initiatieven zijn ondersteund?
II. Hoe verhouden deze initiatieven zich tot de LOS-doelen en de LEADER aanpak?
III. Wat is de directe impact van ondersteunde initiatieven en hun toegevoegde waarde voor de samenleving in de gemeente Hilvarenbeek;
IV. Wat is de indirecte impact door versterking van de lokale en regionale ontwikkelingskracht (Kempenland en Noord-Brabant)?

Begeleidingscommissie
Voor de evaluatie is een begeleidingscommissie samengesteld. De leden van de commissie hebben als kritische vriend meegedacht in de totstandkoming van deze rapportage.

Dhr. Ben van Essen
Adviseur Landelijke Vereniging Kleine Kernen (LVKK), Vice President European Rural Community Alliance (ERCA), Member Rural Pact Coordination Group, Vice voorzitter Nederland Zorgt Voor Elkaar (NLZVE) en Lid Leefbaarheidsadviesraad Limburg).

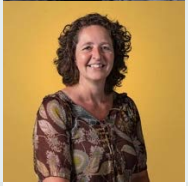

Mevr. Jolanda Luijten
Senior adviseur-onderzoeker Het PON & Telos

Dhr. Rob van de Put
Directeur MKB Rabobank Hart van Brabant

Methode en dataverzameling

Om de effecten van het HSV-project in beeld te brengen is een participatief onderzoek uitgevoerd, waarbij gebruik is gemaakt van de Ripple Effects Mapping (REM) methodiek[1]. Deze is ontwikkeld om verwachte en onverwachte effecten van een programma, project of interventie op mensen, groepen en gemeenschappen te begrijpen. Om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van het project is – naast het projectvolgsysteem - data verzameld met behulp van twee vragenlijsten (zie bijlage 2), acht interviews en een focusgroep:

- Vragenlijst initiatiefnemers: in totaal zijn er 121 vragenlijsten verstuurd en hebben er 67 initiatiefnemers gereageerd. De mate waarin er wordt gereageerd op de vragenlijst is met 55% hoog te noemen.
- Vragenlijst interne en externe stakeholders[2]: In totaal zijn er 38 vragenlijsten verstuurd en hebben er 27 stakeholders gereageerd. De mate waarin er is gereageerd op deze vragenlijst is met 68% (zeer) hoog te noemen.
- Er zijn acht semigestructureerde interviews afgenomen met personen binnen Tussenheid, gemeente en initiatiefnemers om een beeld te krijgen van wat Tussenheid doet, hoe wordt gewerkt en wat de ervaringen zijn in de samenwerking. Ook is er een focusgroep georganiseerd om te proberen de maatschappelijke effecten te duiden.

Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk worden de (tussen)resultaten binnen het HSV-project beschreven op basis van het verduurzamingsmodel. Vervolgens zijn conclusies en aanbevelingen geformuleerd op basis van onderliggende kwantitatieve en kwalitatieve verdiepende informatie. Een weergave van de opgehaalde informatie is opgenomen in de bijlagen.

[1] Joyce Weeland & het CORNER consortium (2024). De Ripple Effects Mapping methodiek. Erasmus Universiteit Rotterdam.

[2] Dit zijn personen vanuit de gemeente, woningcorporatie, welzijnswerk, deskundigen uit de samenleving en personen actief binnen de Tussenheid organisatie en lokale coöperaties.

2. Verduurzamingsmodel en werkwijze

Tussenheid heeft in een periode van meer dan een decennium een lokaal netwerk en gedachtegoed opgebouwd. Centraal staat het verduurzamingsmodel, waarbij integraal in plaats van verkokerd aan maatschappelijke vraagstukken wordt gewerkt. Dit model (zie figuur 1) dient als kapstok binnen de dienstverlening en kent zes domeinen. De bekende P's van People, Planet, Profit vormen de basis en zijn onderverdeeld in een sociale en ruimtelijke as. Vertrekpunt is dat opgaven altijd met elkaar te maken hebben en daardoor integraal naar een vraagstuk moet worden gekeken. In de praktijk blijkt dit vaak lastig omdat organisaties veelal sectoraal zijn georganiseerd.

Figuur 1 - verduurzamingsmodel, zoals dit door Pontifax is ontwikkeld en in het HSV-project wordt toegepast

PROJECT

"TUSSENHEID HEEFT ONS ENORM GEHOLPEN OP FINANCIEEL GEBIED. DE VERBINDER HEEFT EEN HELE BELANGRIJKE ROL GESPEELD OM IN CONTACT TE KOMEN MET SPONSOREN"
LIEKE VAN DE WOUW – MEDE-ORGANISATOR VERWONDERHOF

Vrijwilligers uit Hilvarenbeek zorgen voor een levendig Vrijthof in de winter. De verlichte kerstbomenshow met muziek is het uitgangspunt. Met kleine optredens en gezellige bijeenkomsten door inwoners uit gemeente Hilvarenbeek worden ontmoetingen tot stand gebracht met als doel dat niemand alleen is tijdens de december maand. Meer weten over dit project? Bekijk de video over dit project.

Diensten Tussenheid:

- Financiën
- Menskracht
- Entree overheden
- Strategie.

Verduurzamingsmodel: fysiek-maatschappelijk

PROJECT

Via collectief particulier opdrachtgeverschap (CPO) realiseren van een woongebouw voor drie gezinnen met in een bijgebouw gemeenschappelijke zaken en voorzieningen. Met als doel het realiseren van zorg voor elkaar en nabuurschap.

Diensten Tussenheid:

- Financiering
- Menskracht
- Strategie
- Entree overheden

Verduurzamingsmodel: Fysiek-ruimtelijk

"SAMEN OUD WORDEN EN VAN ELKAARS NABIJHEID PROFITEREN EN GEBRUIK MAKEN ZODAT WE LANGER ZELFSTANDIG KUNNEN BLIJVEN WONEN EN ELKAAR VOORUIT KUNNEN HELPEN. INMIDDELS HEBBEN WE EEN BOUWKAVEL NET BUITEN DE BEBOUWDE KOM VAN HILVARENBEEK GEKOCHT" CEES SCHOENMAKERS - INITIATIEFNEMER

PROJECT

Beekse Bergen, toonaangevend attractie- en verblijfspark in de regio, gaat de samenwerking aan met vrijwilligersorganisatie Tussenheid Hilvarenbeek. Dit partnerschap is gericht op het versterken van de maatschappelijke, economische en ruimtelijke impact op de Hilvarenbeekse gemeenschap. Niet alleen met ondernemers en de gemeente, maar ook met verenigingen, clubs en maatschappelijke organisaties. Enkele projecten: (1) kijkje achter de schermen voor lokale festivals, wandel4daagse over Safaripark wandelen, here2hear lokale leverancier van gehoorbescherming voor op festivals, educatieproject op scholen en bij Elckerlyc.

Diensten Tussenheid:

- Financiën
- Communicatie
- Menskracht

Verduurzamingsmodel: sociaal-economisch

"MET TUSSENHEID WILLEN WE NIEUWE INITIATIEVEN ONTWIKKELEN, WAARBIJ WE DE HILVARENBEEKSE GEMEENSCHAP ACTIEF BETREKKEN. ZO DRAGEN WE SAMEN BIJ AAN EEN DUURZAME TOEKOMST VOOR HILVARENBEEK EN HAAR INWONERS"
LEEN LIPS – DIVISIEDIRECTEUR BEEKSE BERGEN BIJ LIBEMA

PROJECT

Een herbruikbare beker die je het hele jaar door bij verschillende evenementen gebruikt. Dát is het idee achter de HilvarenBeker. Inmiddels zijn de bekers geproduceerd en bij vier evenementen in de gemeente Hilvarenbeek (her)gebruikt. De herkenbare bekers kunnen voor alle festivals in de gemeente worden ingezet.
Bekijk de video over dit project.

Diensten Tussenheid:

- Financiën
- Communicatie
- Menskracht
- Strategie
- Entree overheden

Verduurzamingsmodel: fysiek-maatschappelijk

"IETS BEDENKEN IS MOOI NATUURLIJK. MAAR HOE GA JE VAN IDEE NAAR UITVOERING? DAT IS WAAR TUSSENHEID BIJ HEEFT GEHOLPEN"
EMMA MOONEN – INITIATIEFNEMER HILVARENBEKER

PROJECT

Harmonie Concordia van 1839 is onlangs gestart met de ontwikkeling van een opleidingsorkest voor inwoners uit de gemeente, jong en oud. Ze laten hen kennismaken met muziek en stimuleren daarmee de muzikale groei. Niet vreemd voor een dorp dat bekend staat om haar muzikale en culturele activiteiten. Van de Bikse Fiste, Elastiek Muziek, Nollie Dollie tot het ontwikkelen van lokaal zang- en danstalent.
Trees van der Maas, deelnemer leergang Subsidiemanagement, vertelt in deze video meer over haar ervaring met de leergang Subsidiemanagement.

Diensten Tussenheid:

- Financiën

Verduurzamingsmodel: Sociaal-maatschappelijk

"VOOR DE TOEKOMST VAN ONS WAARDEVOLLE VERENIGINGSLEVEN IN HILVARENBEEK EN HAAR KERNEN ZOU IK EEN VAN DE LEERGANGEN VAN TUSSENHEID VAN HARTE AANBEVELEN"
TREES VAN DER MAAS – BESTUURSLID HARMONIE CONCORDIA

a. Werkpakketten

De toegekende LEADER subsidie is onderverdeeld in een drietal werkpakketten en ieder werkpakket kent specifieke resultaten. De resultaten en voortgang per resultaat binnen de werkpakketten zijn opgenomen in bijlage 1:

Werkpakket 1	Ondersteuning aan collectieve initiatieven
Werkpakket 2	Ondersteuningsinfrastructuur, kennisopbouw en kennisdeling
Werkpakket 3	Organisatie en projectmanagement

Werkpakket één bestaat uit het primaire proces: de ondersteuning van collectieve initiatieven. De resultaten binnen werkpakketten 2 en 3 zijn gericht op een ontwikkelsprong in aanpak, dienstverlening en organisatie. Werkpakketten twee en drie beogen een ontwikkelsprong te maken met de dienstverlening, de Tussenheid organisatie en het lokale netwerk. De externe financiële middelen maken het mogelijk om de professionaliteit en slagkracht van de Tussenheid organisatie te verhogen. Ook worden een aantal instrumenten ontwikkeld die structuurversterkend en langdurig kunnen worden ingezet, zoals bijvoorbeeld:

- een op maat gemaakt projectvolgsysteem;
- een talentmatchingssysteem;
- doorontwikkeling leergang subsidiemanagement;
- opleidingsprogramma.

b. Collectieve initiatieven

In het kader van HSV heeft Tussenheid een projectvolgsysteem ontwikkeld. De data op de volgende pagina's komen uit dit systeem en hebben betrekking op de periode 1 januari 2024 tot en met 1 mei 2025. In totaal zijn 136 initiatieven ondersteund. De initiatieven kunnen worden onderbracht in één van de zes onderdelen van het verduurzamingsmodel. Zie onderstaande tabel:

	Ruimtelijk	**Economisch**	**Maatschappelijk**	**Totaal**
Sociaal	9	14	67	**90**
Fysiek	13	2	27	**42**
Totaal	**22**	**16**	**94**	**132 + 4[3] = 136**

In het projectplan en de subsidieaanvraag is uitgegaan van een evenredige verdeling van initiatieven over het ruimtelijke, economische en maatschappelijke domein. In de praktijk bevat de sociale kolom meer dan het dubbele aantal initiatieven ten opzichte van de fysieke kolom. Ook valt momenteel meer dan 70% van de initiatieven binnen het maatschappelijke domein. Om een beeld te krijgen van het soort initiatieven worden in dit hoofdstuk een aantal collectieve initiatieven nader toegelicht.

[3] Vier projecten kennen een brede scoop en kunnen niet in een van de onderdelen van het model worden geplaatst.

Het HSV-project wordt uitgevoerd in de gemeente Hilvarenbeek. In onderstaande tabellen wordt de oorsprong van het type initiatief en de oorsprong van het initiatief in beeld gebracht. Een ruime meerderheid van de initiatieven komt uit de kern Hilvarenbeek, maar ook de andere kernen binnen de gemeente zijn ieder vertegenwoordigd.

Type	Aantal
Dromen uit gemeente Hilvarenbeek	100
Structuurversterkend initiatief	29
Projecten uit De Kempen	6
Onbekend	1
Totaal	**136**

Oorsprong	Aantal
Hilvarenbeek	99
Esbeek	12
Baarschot	7
Haghorst	4
Biest-Houtakker	3
Diessen	2
Kempenland-West	4
Diverse	5
Totaal	**136**

c. Dienstverlening

Tussenheid kent in haar aanpak binnen het HSV-project een vijftal diensten om initiatieven te ondersteunen. Per initiatief wordt bij de intake een inschatting gemaakt in de ondersteuningsbehoefte en bij afronding wordt de werkelijke inzet gerapporteerd. In onderstaand diagram wordt de procentuele verdeling in beeld gebracht, waarbij opvalt dat de inzet op menskracht bijna de helft van de ondersteuning betreft. Dit gaat om inzet van deskundigen, werven van vrijwilligers en het verwijzen naar deskundigheid binnen de lokale samenleving. De dienstverlening op het gebied van financiën is het meest bekend (zie bijlage 2), maar in de praktijk is het aandeel nog geen vijfde deel van de totale inzet. Zie onderstaande tabellen voor de inzet in procenten per dienst: verwacht is bij de intake en gerealiseerd is bij afronding van de ondersteuning. Op 1 mei 2025 kennen 47 initiatieven de status van afgerond.

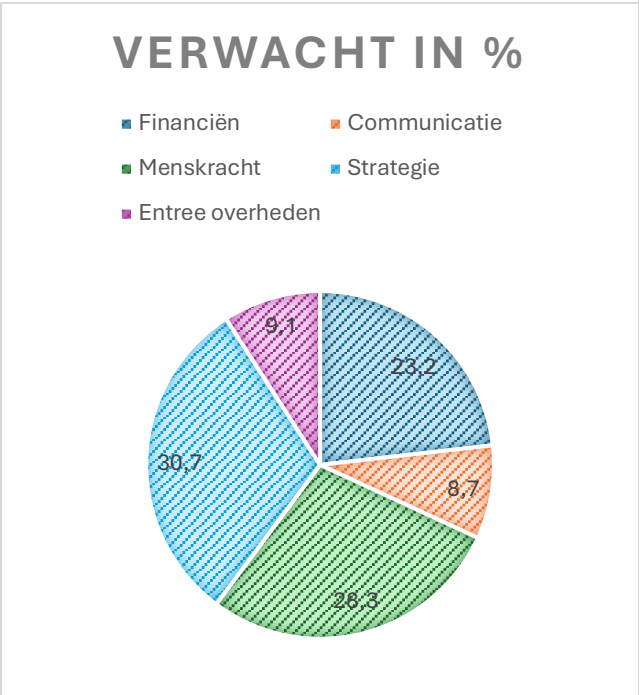

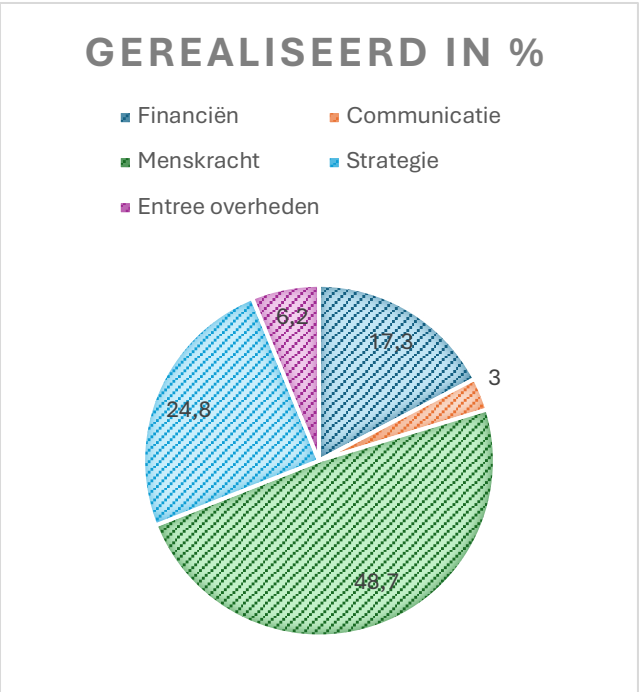

Intake, toegevoegde waarde en bereik

De financiële waarde van de ondersteunde initiatieven (totaal van begrotingen van de verschillende initiatieven) bedraagt €16.965.200,-. De verworven middelen op basis van de dienstverlening van Tussenheid bedraagt € 3.030.199,-. Het totale bereik onder initiatiefnemers, bestuursleden, vrijwilligers én bezoekers aan de verschillende initiatieven bedraagt op 1 mei 2025 circa 105.000 personen en in de volgende tabel wordt de verdeling over doelgroepen in beeld gebracht.

Totaal betrokkenen	
Bestuurlijk	535
Vrijwilligers	2518
Deelnemer**s**	7805
Extern bereik	94395
Rechtspersonen	453

Het aantal intakes ligt maandelijks tussen de 5 en 10 nieuwe initiatieven en is constant te noemen. Het aantal intakes kent een piek in juni 2024, omdat het HSV-project toen van start kon gaan. Tussenheid kon vanaf dat moment opschalen in capaciteit. Initiatieven die op de wachtlijst stonden konden worden opgepakt met de nieuwe verbinders (bekijk hier de video) die aan de slag zijn gegaan. 72 van de 136 initiatieven zijn binnengekomen via mond tot mond, 33 uit het eigen netwerk van Tussenheid, 13 via de gemeente en de rest via overige kanalen.

3. Relatie HSV met LEADER doelen

LEADER is een gebiedsgerichte aanpak waarbij een lokale actiegroep (LAG) voor een gebied een Lokale Ontwikkelingsstrategie (LOS) maakt. De LAG voert deze LOS uit samen met de partijen uit het gebied. Op basis van de Lokale Ontwikkelingsstrategie (LOS) Kempenland-West draagt Hilvarenbeek Smart Village (HSV) bij aan de realisatie van de LOS strategie Kempen-West. Op conceptueel niveau sluiten de aanpak en werkwijze die in het HSV-project worden gehanteerd naadloos aan op de LOS. Dit is niet verwonderlijk, omdat het initiatief om te komen tot een lokale ontwikkelingsstrategie is genomen door Tussenheid en het verduurzamingsmodel ten grondslag ligt aan de LOS en HSV. Waarbij wel dient te worden opgemerkt dat de LOS het accent legt op de sociale implicaties van de uitdagingen. In het verduurzamingsmodel zijn dit de bovenste drie domeinen: sociaal ruimtelijk, sociaal economisch en sociaal maatschappelijk. Dit zijn tevens de domeinen waarop HSV voornamelijk actief is. De onderste as in het model (fysiek) komt daarbij weer terug in de gebiedsgerichte aanpak Kempenland-West (GGA).

Doelstelling uit LOS Kempenland-West	**Bijdrage door Hilvarenbeek Smart Village (HSV)**
Het mobiliseren van inwoners voor verbetering van de eigen leefomgeving	HSV weet het **bereik** onder inwoners, verenigingen en ondernemers te vergroten. Ondanks de activiteiten van Tussenheid in de afgelopen tien jaar was meer dan de helft van de initiatiefnemers niet of beperkt bekend met de ondersteuningsmogelijkheden vanuit Tussenheid.
Structurele versterking van de lokale collectieve ontwikkelkracht	HSV biedt een **integrale ondersteuningsstructuur** voor bewonersinitiatieven in alle fasen van ontwikkeling: vanaf het eerste idee tot de start van de uitvoering, met ondersteuning op maat en inzet van lokale kennisnetwerken. Dit sluit direct aan bij de kernstrategie van de LOS: het versterken van bottom-up

	initiatieven en het organiseren van een solide lokale ontwikkelinfrastructuur.
Brugfunctie tussen inwoners en overheden	HSV fungeert als schakel tussen actieve burgers, collectieven en de lokale overheid. Deze **verbindende rol** is essentieel voor het creëren van draagvlak, het organiseren van betrokkenheid en het stimuleren van publiek-private samenwerking, zoals ook beoogd in de LOS. De aanpak levert een bijdrage aan burgerparticipatie.
Internationale erkenning en kennisdeling	Door **deelname aan het Europese Smart Village-netwerk en het EU Smart Rural 21-programma** positioneert HSV de regio als proeftuin en voorbeeld. Dit sluit aan bij de ambitie uit de LOS om via experimentele projecten bij te dragen aan beleidsontwikkeling op regionaal, nationaal en Europees niveau.
Verhogen van de sociaal-ruimtelijke en sociaal-economische kwaliteit van het gebied	HSV ondersteunt initiatieven op het snijvlak van **energie, sociale samenhang, zorg en fysieke ruimte**. Daarmee draagt het concreet bij aan alle drie de themalijnen van de LOS. De werkwijze sluit bovendien nauw aan op het verduurzamingsmodel uit de LOS, waarin initiatieven in samenhang worden benaderd binnen de zes genoemde domeinen.

4. Conclusies en aanbevelingen werkpakket 1

Gezien de gevoerde gesprekken, omvang en verscheidenheid van initiatieven en positieve respons laat het HSV-project, zoals uitgevoerd door Tussenheid duidelijke resultaten zien. Alle resultaten binnen werkpakket 1 zijn reeds behaald of liggen op schema (zie bijlage 1). Gezien de resterende projectperiode tot 31 december 2025 zullen resultaten boven of ver boven verwachting uitkomen.

Er kan gesteld worden dat de HSV-aanpak – met enkele aandachtspunten – op koers ligt en door betrokkenen als relevant en betekenisvol wordt ervaren. Het legt de basis voor duurzame lokale ontwikkeling en verdient dan ook voortzetting en verdere versterking. Zowel de waardering uit en de response op de vragenlijsten als de kwalitatieve bevindingen uit gesprekken onderbouwen dat de werkwijze breed wordt gewaardeerd én volgens betrokkenen bijdraagt aan het duurzaam versterken van de lokale ontwikkelkracht.

a. Versterken van collectieve initiatieven

Ten aanzien van de ondersteuning van initiatieven (werkpakket 1) kunnen nadat het project HSV ruim een jaar onderweg is, de volgende conclusies worden getrokken:

a. Tussenheid wordt breed gewaardeerd en versterkt samenwerking.
Maar liefst 94% van de respondenten zou Tussenheid aanraden aan anderen. Zowel initiatiefnemers als stakeholders ervaren Tussenheid als een waardevolle partner. Met name de versterking van netwerken en de toegenomen samenwerking worden als impactvol benoemd. Een groot deel van de respondenten (61%) beoordeelt de bijdrage van Tussenheid positief tot zeer positief en van de overige respondenten staat 31% neutraal tegenover de ondersteuning en slechts 7% negatief.

b. *Communicatie wordt als effectief en waardevol ervaren, maar kan consistenter*.
Meer dan de helft van de respondenten (52%) was niet of minimaal bekend met Tussenheid, ondanks dat Tussenheid al meer dan 10 jaar actief is in Hilvarenbeek. Door het HSV-project heeft het netwerk en aantal betrokkenen een sterke groei doorgemaakt.

De informatievoorziening en zichtbaarheid van Tussenheid (bijvoorbeeld in de Hilverbode) worden goed gewaardeerd – door 60% van de initiatiefnemers en zelfs 85% van de stakeholders worden deze als positief ervaren. Tegelijkertijd zijn er verbeterpunten, zoals het creëren van een centrale online vindplaats voor gedeelde informatie en het toegankelijk maken van bestaande materialen, waaronder de informatieve filmpjes voor de deelnemers aan verschillende initiatieven.

c. Subsidie- en fondsenwerving is het meest gewaardeerde onderdeel van de ondersteuning.
De praktische ondersteuning bij financieringsvragen en subsidietrajecten wordt als zeer waardevol ervaren. Daarnaast wordt de rol van Tussenheid als klankbord voor toekomstplannen en als verbinder richting relevante netwerken breed erkend. Het benadrukt het belang van laagdrempelige en deskundige ondersteuning voor initiatiefnemers.

d. Er zijn blinde vlekken in verwachtingen en rolverdeling.
Het is niet voor iedereen even duidelijk wat Tussenheid precies biedt of wat ze van Tussenheid kan verwachten. Er is bij sommige mensen behoefte aan meer transparantie over de rollen, verwachtingen en kaders. Hier ligt een kans voor Tussenheid om haar werkwijze explicieter te communiceren en afspraken bij de start van de samenwerking beter af te stemmen.

e. Tussenheid draagt bij aan duurzame en structurele verandering.
De aanpak reikt verder dan het ondersteunen van losse initiatieven: Tussenheid draagt bij aan systeemversterking met een bottom-up aanpak. Het verduurzamingsmodel, de versterking van lokale netwerken en het stimuleren van samenwerking tussen bewoners en overheden laten zien dat er gebouwd wordt aan een bredere, integrale benadering van leefbaarheid en gemeenschapsontwikkeling.

b. Ruimte voor realisme, wrijving en wederkerigheid

Uit de verzamelde informatie komt naar voren dat Tussenheid door haar werkwijze en betrokkenheid met het HSV-project een krachtige impuls kan geven aan lokale ontwikkelkracht en gemeenschapsversterking.

Tegelijkertijd leert de praktijk dat niet elk idee leidt tot realisatie – en dat dit ook niet altijd hoeft. Het is juist de rol van Tussenheid om, vanuit nabijheid én professionele afstand, initiatiefnemers te helpen met het aanscherpen van hun plannen, het stellen van realistische doelen en het toetsen van hun maatschappelijke relevantie. Dit kan initieel tot wrijving leiden, want veel initiatieven komen naar Tussenheid voor subsidieadvies, maar Tussenheid vraagt om breder te kijken. Dit komt treffend naar voren in onderstaande citaat:

> *"De eerste ervaring was buitengewoon negatief en richtte zich meer op wat wij als vereniging meer konden doen dan alleen subsidie aanvragen." Respondent vragenlijst*

In de praktijk blijkt dat kennis over subsidie- en fondsenwerving op zichzelf niet voldoende is. Het is slechts één van de instrumenten. Voor succesvolle aanvragen is meer nodig: een goed doordacht plan, een toekomstbestendige organisatie, een betrokken bestuur en het vermogen om vrijwilligers te binden en activeren. Geld komt niet naar ideeën toe; het volgt sterke, naar buiten gerichte collectieve initiatieven die laten zien dat zij maatschappelijke impact willen en kunnen maken.

Tussenheid kan daarin ondersteunen, maar niet toveren. Niet elk initiatief komt in aanmerking voor een toekenning vanuit fondsen of subsidies, en niet elk idee kan – of is geschikt om – gerealiseerd te worden. Waar wrijving is, kan glans ontstaan. En precies daar bevindt zich de kracht van de Tussenheid-aanpak: ondersteunen waar het kan, spiegelen waar het moet, en met oog voor de duurzame waarde voor de gemeenschap als geheel.

Soms betekent dat ook dat een idee stopt. Omdat het (nog) niet uitvoerbaar blijkt, onvoldoende draagvlak kent, of omdat de kritische reflectie vanuit Tussenheid zichtbaar maakt dat het idee vooral gericht is op het in stand houden van een bestaande structuur, in plaats van het creëren van bredere maatschappelijke waarde en/of draagvlak. Die spiegel is niet altijd eenvoudig, maar wel essentieel.

Aanbeveling 1: ontwikkelkracht zit in de combinatie van diensten

Tussenheid biedt meer dan alleen subsidiehulp, terwijl het eerste contact vaak voortkomt vanuit een behoefte aan externe middelen. Het is belangrijk die rol en verwachtingen duidelijk te communiceren langs de lijn van de vijf geboden diensten. Het ontwikkelen van een initiatief vraagt een sterk plan, goede communicatie, een entree bij overheden en bovenal menskracht. Gecombineerd leidt dit tot succesvolle financieringsaanvragen.

c. Verduurzamingsmodel als kompas – met aandacht voor blinde vlekken

Het verduurzamingsmodel van Tussenheid vormt een waardevol kompas in de ondersteuning en positionering van inwonersinitiatieven. Juist in de verbreding die het model beoogt ligt de kracht om tot vernieuwing te komen. Uit de gesprekken komt naar voren dat het “kijken met een andere bril” en eerst kritisch naar “de eigen organisatie kijken” leiden tot nieuwe inzichten en versterkte initiatieven. De verbinding naar andere domeinen versterkt het draagvalk en de urgentie van een initiatief. Daar ligt de kracht van het model volgens verschillende betrokkenen.

Door elk initiatief onder te brengen in één of meerdere van de zes domeinen (sociaal-maatschappelijk, sociaal-economisch, sociaal-ruimtelijk, fysiek-maatschappelijk, fysiek-economisch en fysiek-ruimtelijk), ontstaat een integraal beeld van de bijdrage aan de brede leefomgeving. De systematiek helpt om initiatieven niet alleen thematisch, maar ook strategisch te duiden, breder draagvlak te realiseren én om ze zichtbaar te maken in het geheel van maatschappelijke ontwikkelingen.

De tussenevaluatie laat zien dat de meeste initiatieven zich concentreren in de maatschappelijke domeinen, vooral sociaal-maatschappelijk en fysiek-maatschappelijk. Dit sluit ook aan op de LEADER-aanpak (LOS) waarin het accent is gelegd op de sociale implicaties van uitdagingen op het platteland. Terwijl in de Gebiedsgerichte Aanpak (GGA) met name de fysiek-ruimtelijke

implicaties van uitdagingen een plek hebben rond thema's als verdroging en stikstofdepositie (zoals omschreven op pagina 16 LOS).

Hoewel in de subsidieaanvragen is uitgegaan van een evenredige verdeling van initiatieven over de domeinen blijkt dat in de praktijk niet reëel en zou dat als doel ook moeten worden losgelaten. Allereerst blijkt uit analyse van initiatieven dat de potentiële impact van ruimtelijk initiatieven in potentie vaak groter dan een maatschappelijk initiatief. Ook wordt genoemd dat de drempel voor inwonersinitiatieven om een maatschappelijk initiatief te starten in de regel lager ligt, dan in het ruimtelijke en economische domein waar eerder een formelere (juridische) insteek noodzakelijk is en een lange adem om als initiatief van onderaf voet aan de grond te krijgen.

Een tweede verklaring kan voortkomen uit een spanningsveld: waar maatschappelijke initiatieven vaak collectief, inclusief en gedragen zijn, wordt economische waarde in de samenleving sneller geassocieerd met individuele winst en ondernemerschap. Een mogelijke verklaring is dat dit zou kunnen botsen met het gemeenschapsgerichte DNA van het netwerk.

Verder vergen initiatieven met een ruimtelijke component meer tijd en zijn in deze fase van het HSV-project nog minder zichtbaar. Dit komt doordat ruimtelijke trajecten – zoals herbestemming, gebiedsontwikkeling of verduurzaming van vastgoed – van nature een hogere complexiteit en langere doorlooptijd kennen. Binnen de looptijd van een LEADER-periode is het dan ook logisch dat deze projecten zich nog in de voorbereidende of verkennende fase bevinden. De complexiteit van regelgeving, benodigde afstemming met diverse partijen vraagt om geduld en een langetermijnperspectief. HSV legt hiervoor een waardevolle basis: het project weet ideeën te signaleren, te begeleiden en te positioneren voor latere realisatie – ook wanneer deze de huidige projectperiode overstijgen.

Tot slot ligt een mogelijke verklaring in het feit dat wanneer ruimtelijke initiatieven zich in de openbare ruimte bevinden er een sterkere rol van de overheid aanwezig is. De openbare ruimte is tenslotte van de overheid. Tegelijk hebben we over de afgelopen jaren een terugtrekkende rol van de overheid gezien in het maatschappelijk domein. Juist op dat vlak wordt een groter beroep op de gemeenschap gedaan.

Aanbeveling 2: Verken het ongeziene, versterk het onbenutte

Tussenheid heeft voor kwartaal twee 2025 op ruimtelijk gebied haar team met verbinders reeds uitgebreid met capaciteit en ruimtelijke expertise gericht op samenwerking met gemeente(n). In de resterende kwartalen zullen inzichten worden verkregen welke effecten dat heeft, maar een gelijkmatige verdeling over de zes domeinen zou geen doel moeten zijn.

d. Financiële impact en bereik: helderheid nodig voor vervolg

Het is lastig om exact te bepalen welke bijdrage vanuit HSV – en specifiek vanuit Tussenheid – heeft bijgedragen aan het realiseren van een initiatief. Het geheel aan financiële resultaten van ondersteunde initiatieven kan niet zonder meer worden toegeschreven aan de ondersteuning vanuit HSV. De vijf diensten van Tussenheid leveren stuk voor stuk een bijdrage aan de behaalde successen, maar de initiatiefnemers zijn (en blijven) eigenaar van en verantwoordelijk voor hun

initiatief en de behaalde successen. Tegelijkertijd geven de cijfers wel een indicatie van de reikwijdte en waarde van het netwerk en dat beeld is positief.

Ook het bereik is substantieel. In het projectvolgsysteem is op dit moment een totaal geregistreerd bereik van circa 105.000 personen zichtbaar. De mate van betrokkenheid binnen dit bereik varieert echter sterk: van incidentele bezoekers tot intensief betrokken vrijwilligers, maar het aantal betrokken rechtspersonen (450x) is indrukwekkend te noemen.

Aanbeveling 3: Geef (meer) betekenis aan bereik en financiële impact

Voor een vervolg op het HSV-project is het wenselijk om te werken met eenduidige definities van 'financiële impact' en 'bereik'. Differentiatie naar mate van betrokkenheid – bijvoorbeeld tussen vrijwilliger, deelnemer, bezoeker of partner – draagt bij aan een beter begrip van de daadwerkelijke waarde en reikwijdte van de HSV-aanpak. Het maakt bovendien effectievere verantwoording en sturing mogelijk.

Wat betreft financieel bereik is het interessant om te volgen hoe dit zich ontwikkelt in de resterende periode. Veel ondersteunde initiatieven zijn nog niet afgerond. Ook kennen externe fondsen een doorlooptijd van meerdere maanden voor een daadwerkelijke toekenning. Bij afronding van het project is het interessant om ook in beeld te brengen welke bijdrage en bereik er per onderdeel van het verduurzamingsmodel is gerealiseerd.

5. Conclusies en aanbevelingen werkpakketten 2 en 3

Ten aanzien van de ondersteuningsinfrastructuur, kennisopbouw en kennisdeling (werkpakket 2) en organisatie en projectmanagement (werkpakket 3) komen de volgende conclusies en aanbevelingen naar voren.

a. Katalyserend effect leidt tot verbreding van de financieringsbasis

Dankzij de financiële impuls vanuit het LEADER-programma is Tussenheid erin geslaagd haar organisatie verder te professionaliseren. De middelen zijn niet alleen ingezet voor de versterking van de interne organisatie, maar hebben ook als vliegwiel gefungeerd voor een bredere positionering en zichtbaarheid van Tussenheid in de gemeente Hilvarenbeek en met uitstraling naar De Kempen regio. Deze versterking heeft geleid tot een domino-effect: de geloofwaardigheid en zichtbaarheid van de aanpak leiden tot een groeiend vertrouwen bij andere financiers. Het aantal betrokken financiers is daardoor uitgebreid én gediversifieerd. De organisatie ontvangt inmiddels financiële ondersteuning van zowel publieke als private partijen, bestaande uit:

- *Gemeente Hilvarenbeek*
- *Libéma (Beekse Bergen)*
- *Rabobank*
- *Het Buurtfonds van de Nationale Postcode Loterij*
- *LEADER/Kempenland-West*

Deze mix van financieringsbronnen is van strategisch belang:

- Het draagt bij aan de continuïteit van de organisatie en aanpak,
- Het verkleint de afhankelijkheid van één subsidieverlener,
- en het bevordert de onafhankelijke positie van Tussenheid als verbinder tussen bewoners, overheid en marktpartijen.

Bovendien stelt deze financiële diversiteit Tussenheid in staat om flexibel in te spelen op nieuwe kansen en initiatieven, en om zich verder te ontwikkelen als voorbeeldorganisatie binnen het Smart Village-netwerk, zowel regionaal als Europees. Uitdaging blijft de tijdelijke en projectmatig aard van de financiering, terwijl de werkwijze eigenlijk als een programma functioneert. Ook de opbouw van het gevormde team heeft tijd en continuïteit nodig om als collectief te groeien en een verdere ontwikkeling door te maken.

"GA ZO DOOR! TUSSENHEID IS EEN VERRIJKING VOOR EEN PLAATS ALS HILVARENBEEK." RESPONDENT VRAGENLIJST

Aanbeveling 4: Bouw aan continuïteit, niet aan losse projecten.

Voor de continuïteit van de organisatie en om een aantrekkelijk werkgever te kunnen zijn en blijven ligt er voor Tussenheid een uitdaging om in de mix van financieringsbronnen meer langdurigere financiële ondersteuning te verwerven. Investeer in de stevigheid van de infrastructuur, niet alleen in de losse stenen. In de afgelopen maanden is een belangrijke stap gezet met aanvullende financiering van de gemeente Hilvarenbeek voor een bedrag van €45.000,- voor een periode van drie jaar.

b. Systeemverandering vraagt tijd

Binnen deze tussenevaluatie zijn de mogelijke effecten verkend op basis van de Ripple Effects Mapping (REM)-methodiek, een participatieve onderzoeksvorm die zowel directe als indirecte effecten van interventies op individuen, gemeenschappen en systemen in beeld brengt. Deze methode helpt om gelaagde en onverwachte impact in beeld te brengen. De uitvoering van het HSV-project in Hilvarenbeek laat veelbelovende patronen zien: van versterkte netwerken en toegenomen betrokkenheid tot nieuwe verbindingen tussen bewoners, stichtingen en verenigingen. Op basis van de opgestelde impact map (bijlage 4) leidt de inzet tot onder meer:

- Meer verbondenheid met de gemeenschap
- Nieuwe inzichten in maatschappelijke uitdagingen
- Persoonlijke groei
- Maatschappelijke activering en zelfvertrouwen

Toch is het belangrijk te benoemen dat binnen de relatief korte looptijd van de huidige LEADER-aanvraag (tot eind 2025), het nog vroeg is om systemische veranderingen objectief vast te stellen. Systeemveranderingen – zoals blijvende wijzigingen in bestuurlijke verhoudingen, wetgeving, financieringsstructuren of gemeenschapsdynamiek – verlopen per definitie traag. Ze ontstaan via opeenvolgende rimpelingen van impact, die zich pas over langere tijd uitkristalliseren.

De werkwijze in deze tussenevaluatie helpt om deze beweging zichtbaar te maken, maar vraagt ook om geduld en een langere adem. Het is dan ook maar beperkt mogelijk om de impact van HSV af te meten aan de mate van systeemverandering. Zeker niet binnen de looptijd van 1,5 jaar, laat staan binnen één jaar sinds de start van het door LEADER gefinancierde HSV-project. Veel van de

structuurversterkende initiatieven krijgen nu vorm en worden geleidelijk zichtbaar, maar zijn de eerste contouren van grotere bewegingen, waarvan het volledige effect zich pas in de komende jaren zal laten zien. Er kan wel worden geconstateerd dat het HSV-project de onderbouwde resultaten behaald om hieraan bij te dragen.

Aanbeveling 5: Erken de kracht van trage verandering

Om het daadwerkelijk effect van de ontwikkelde systeemversterkende initiatieven te kunnen zien is tijd nodig om in de praktijk te testen en toe te passen. De HSV-aanpak zet in op lange termijn verandering. Er is "gezaaid" in het eerste jaar van het HSV-project en de resultaten zijn bemoedigend, maar biedt Tussenheid ook de ruimte om na 2025 te gaan "oogsten".

In de afgelopen periode is – conform resultaten in werkpakketten 2 en 3 – gebouwd aan een prototype matchingssysteem op basis van AI (genaamd KLIK), maar het daadwerkelijke gebruik van het ontwikkelde instrument is nog niet op brede schaal toegepast. Ook het deskundigen systeem bevindt zich mede door de vertraging van KLIK nog in de kinderschoenen. Tot slot liggen er vragen om op te schalen naar een academie en naast de bestaande leergang subsidies en fondsenwerving ook aan de slag te gaan met een leergang voor penningmeesters. In een vervolg op de lopende LEADER aanvraag zou het professionaliseren van besturen in de vorm van een Hilveracademy (in een werkpakket) kunnen worden opgenomen.

Om een voorbeeld te zijn voor andere regio's en om (Europees) als voorbeeldproject te kunnen fungeren is tijd voor gebruik, bijstellen en leren van het werken met de ontwikkelde instrumenten noodzakelijk. Pas dan kunnen robuuste resultaten en in de praktijk geteste instrumenten breder worden verspreid.

"DE ENORME IMPACT VAN WAT HIER WORDT GEPRESTEERD IS EVIDENT ÉN ONDERBOUWD. DE RESULTATEN ZIJN PHENOMENAAL"

BEN VAN ESSEN - BEGELEIDINGCOMMISSIE

c. Balans tussen verbondenheid en openheid van het lokale netwerk

Tussenheid heeft in Hilvarenbeek succesvol een hecht, fijnmazig netwerk opgebouwd van actieve bewoners, initiatieven en partners. Deze sterke onderlinge verbondenheid – ofwel hoge network density – is een krachtig fundament voor vertrouwen, snelle communicatie en collectieve actie. Tegelijkertijd schuilt hierin ook een risico: een te gesloten netwerkstructuur kan op de lange termijn de instroom van nieuwe ideeën, perspectieven en mensen belemmeren. In organisatiesociologische termen ontstaat dan een netwerk met te weinig "structural holes", of openingen tussen groepen. Zulke openingen zijn cruciaal om nieuwe impulsen toe te laten en verrassende verbindingen te

"DE IMPACT VAN DE AANPAK OP INDIVIDUELE INITIATIEVEN IS EVIDENT. MAAR HET AANJAGENDE EFFECT OP DE SOCIALE COHESIE BINNEN HILVARENBEEK IS ECHT VAN ONSCHATBARE WAARDE"

ROB VAN DE PUT - BEGELEIDINGCOMMISSIE

leggen. Zonder deze bruggen kan het netwerk zelfversterkend en naar binnen gekeerd raken, wat leidt tot homogeniteit in denken en doen.

Aanbeveling 6: Blijf verbinden

Tussenheid zou bewust werk moeten blijven maken van het innemen van een broker-positie: de positie van verbinder tussen bestaande netwerken en nieuwe, minder verbonden actoren. Dit betekent niet dat iedereen in Hilvarenbeek Tussenheid moet kennen, maar heb oog voor:

- *Actief ruimte maken voor nieuwkomers uit verschillende leeftijdsgroepen, met name jongeren en nieuwkomers*
- *Signaleren waar het netwerk te hecht is geworden en waar blinde vlekken ontstaan;*
- *Nieuwe verbindingen leggen tussen sectoren, generaties en leefwerelden, zoals bijvoorbeeld via deelname aan het uitwisselingsprogramma met Estland regio Western-Harju.*

Door deze bewustwording in te bedden in de werkwijze van Tussenheid – bijvoorbeeld via netwerkmonitoring of reflectiemomenten met stakeholders – blijft het netwerk niet alleen krachtig, maar ook adaptief, inclusief en toekomstgericht.

Denk daarbij ook na over verjonging en netwerkuitbreiding door bijvoorbeeld gericht jongeren en nieuwkomers te betrekken bij bestaande initiatieven via stages, challenges of het netwerkcafé, jongerenorganisaties en scholen actief op te zoeken, thematiek in te brengen die aansluit bij jongere generaties (zoals wonen, duurzaamheid, digitale oplossingen). Mogelijk kunnen in de volgende fase jongeren tijdelijk worden ingezet via bijvoorbeeld een traineeship, stage of een leergemeenschap.

d. Overdracht van aanpak versus overdraagbaarheid van netwerk

Het overzicht van studiebezoeken en – reizen laat zien dat hier veel interesse is (zie kennisdeling bijlage 4) in wat er binnen de gemeente Hilvarenbeek op het gebied van collectieve initiatieven en bottom-up werken is bereikt. Andersom kijkt Hilvarenbeek ook naar andere regio's om te leren van de werkwijze die daar wordt gehanteerd, bekijk bijvoorbeeld de video van het inspiratiebezoek aan Cultuurhuis De Warande in Turnhout.

"SOMS DENKEN MENSEN IN HILVARENBEEK DAT HET NORMAAL IS, MAAR HET IS ECHT HEEL UNIEK WAT HIER IN DE GEMEENSCHAP VAN HILVARENBEEK WORDT GEREALISEERD" JOLANDA LUIJTEN - BEGELEIDINGCOMMISSIE

Bekijk hier de video van het bezoek aan De Warande in Turnhout

In de beoordeling van de projectaanvraag is vanuit de LAG de vraag opgeworpen of Tussenheid een rol zou kunnen spelen in de volledige regio Kempenland-west. Momenteel worden een aantal zaken binnen HSV voor De Kempen opgepakt. Dit zijn: opstellen subsidiedatabank, aanbod subsidieleergang, samenwerking Leader-GGA rondom zijinstroom RO, ondersteuning plattelandsondernemers, verbinding energiecoöperaties en regionale ondersteuningsfaciliteit.

"DE IMPACT VAN DE AANPAK OP INDIVIDUELE INITIATIEVEN IS EVIDENT. MAAR HET AANJAGENDE EFFECT OP DE SOCIALE COHESIE BINNEN HILVARENBEEK IS ECHT VAN ONSCHATBARE WAARDE"

ROB VAN DE PUT -

Hoewel de projectresultaten en ontwikkelde instrumenten binnen Hilvarenbeek Smart Village (HSV) waardevol en overdraagbaar zijn, is het echter belangrijk een helder onderscheid te maken tussen de aanpak en instrumenten enerzijds, die overdraagbaar zijn, en het netwerk en de werkwijze anderzijds, die dat niet zijn. Tussenheid is stevig geworteld in de lokale gemeenschap van Hilvarenbeek. De kracht van haar werkwijze ligt in de focus op het fijnmazige publiek/private netwerk van actieve bewoners, coöperaties en collectieven dat zich in de afgelopen tien jaar heeft gevormd. Deze netwerken worden gedragen door lokale betrokkenheid en vrijwillige inzet vanuit de motivatie om de eigen leefomgeving te verbeteren. Juist deze nabijheid en langdurige relatieopbouw maken de aanpak effectief – maar tegelijkertijd niet zomaar overdraagbaar naar andere gemeenten.

Daarom is het niet wenselijk of realistisch dat Tussenheid dezelfde verbindende rol op zich neemt in andere Kempengemeenten. Een dergelijke uitbreiding zou bovendien het risico met zich meebrengen dat Tussenheid als een soort uitvoeringsorganisatie van de LAG wordt gezien, terwijl dat niet de bedoeling is binnen de LEADER-filosofie die uitgaat van gedeelde verantwoordelijkheid en breed gedragen uitvoering. Tussenheid is wel altijd bereid haar kennis, expertise en ontwikkelde instrumenten (zoals het projectvolgsysteem) te delen met initiatiefnemers in andere dorpen en gebieden in Kempenland-West.

Aanbeveling 7: Van praktijk naar inspiratie, van inspiratie naar beweging

Positioneer Tussenheid als kennispartner in het LEADER gebied. Inspireren, coachen en verbinden zijn woorden die passen bij deze rol van Tussenheid, waarbij andere gebieden in Kempenland-West hun eigen lokale netwerken en structuren versterken. Geïnspireerd door het Hilvarenbeekse voorbeeld en met beschikbare instrumenten vanuit HSV.

e. Overwegingen voor LAG / LEADER t.a.v. vervolgproces

"COMPLIMENTEN MET DE PROFESSIONALISERINGSSLAG, IK HEB ER VERTROUWEN IN DAT DIT GOED IS VOOR DE IMPACT DIE TUSSENHEID KAN MAKEN"
RESPONDENT VRAGENLIJST

Het project Hilvarenbeek Smart Village (HSV) heeft voor een schaalsprong in de werkwijze, instrumenten en organisatie van Tussenheid gezorgd. De oorsprong van het project ligt in de vijf knelpunten, die door de 450 in de gemeente aanwezige stichtingen en verenigingen naar voren zijn gebracht en waar Tussenheid haar vijf producten op heeft gericht. Uit de tussentijdse resultaten komt naar voren dat de werkwijze diepgeworteld is in de lokale gemeenschap en de ondersteuning op grote waardering kan rekenen.

Bij de start van het Hilvarenbeek Smart Village project is de vraag gesteld wat de impact van HSV op de samenleving in de gemeente Hilvarenbeek is. Dat is een vraag die complex is om te beantwoorden, maar het blijkt heel prettig wonen in Hilvarenbeek, zoals blijkt uit recente berichten in het Brabants dagblad (12 november 2024). Op basis van onderzoek van Atlas Research is de kwaliteit van leven in Hilvarenbeek top: op dit aspect ligt de score nergens in Noord-Brabant hoger. Ook blijkt het fijn wonen in Hilvarenbeek en scoort deze gemeente hoog als het gaat om brede welvaart meldt het Brabants dagblad (20 april 2025) naar aanleiding van onderzoek van Atlas Research.

Natuurlijk komt dit niet alleen door het HSV-project, maar de manier waarop een groep inwoners dit op een georganiseerde manier bottom-up langdurig oppakt draagt hier zeker aan bij. Het HSV-project geeft een ontwikkelsprong aan de unieke Tussenheid organisatie. Een groep betrokken inwoners met zorgvuldig opgebouwde expertise, die zich met haar beproefde aanpak en dienstverlening al meer dan een decennium in de gemeente Hilvarenbeek inzetten om de eigen leefomgeving te verbeteren.

Die werkwijze laat zich het beste vergelijken met een hummuslaag (een vruchtbare bodem): Tussenheid creëert de omstandigheden waarin ideeën kunnen wortelen, initiatieven kunnen groeien, en gemeenschappen kunnen bloeien. Of, in termen van netwerktheorie en ecologie: Tussenheid fungeert als een mycelium, een ondergronds netwerk dat onzichtbaar voedt, verbindt en het ecosysteem versterkt – zonder zelf op de voorgrond te treden.

De LEADER-waardigheid zit namelijk niet per se in elk individueel initiatief, maar in de professionele, gestructureerde en impactvolle werkwijze van Tussenheid binnen HSV als geheel. Het betreft een systeemverandering met een nieuw bottom up governance model. Tussenheid biedt geen vrijblijvende ondersteuning; het werkt met een doordacht projectvolgsysteem, ontwikkelde methodieken en een aanpak die uitnodigt, stimuleert én verstevigt. Hierdoor ontstaat niet alleen resultaat op projectniveau, maar juist ook een bredere, duurzame voedingsbodem voor maatschappelijke vernieuwing.

“DE INTEGRALE BENADERING VAN TUSSENHEID VERHOOGT DE KWALITEIT EN DE SLAGINGSKANS VAN INITIATIEVEN EN VOORZIET DAARMEE IN EEN BELANGRIJKE BEHOEFTE”

ROB VAN DE PUT -

De meeste individuele initiatieven zouden deze rol niet zelfstandig kunnen vervullen, noch afzonderlijk aanvragen kunnen indienen met hetzelfde effect. Door de inzet van Tussenheid wordt versnippering voorkomen, synergie bevorderd en de maatschappelijke opbrengst vergroot. De professionalisering, borging en overdraagbaarheid van deze aanpak zijn waar LEADER voor bedoeld is: het versterken van de lokale ontwikkelkracht, op een manier die navolgbaar én herhaalbaar is. Vanuit deze levende aanpak wordt flexibel ingespeeld op maatschappelijke ontwikkelingen, opkomende bewonersinitiatieven en nieuwe samenwerkingsverbanden. Deze continuïteit is een kracht, die zich niet gemakkelijk laat onderbreken of stilzetten in afwachting van formele besluitvorming over subsidies.

Met het aflopen van de huidige LEADER-subsidie op 31 december 2025 is het van belang om tijdig duidelijkheid te geven over het vervolg. Op die manier blijft de opgebouwde energie, motivatie en menskracht behouden, kunnen lopende trajecten zonder hapering doorgaan, en blijft het vertrouwen van partners – zowel publiek als privaat – stevig verankerd. Tegen deze achtergrond dan ook een advies aan Tussenheid en de LAG: jullie hebben iets moois in handen, maar ga spoedig in gesprek over de mogelijkheden voor een naadloos vervolg. Tijdige besluitvorming over vervolgfinanciering is randvoorwaardelijk voor borging, versterking en verdere doorontwikkeling van de succesvolle stappen die met HSV zijn gezet.

"DE OPROEP OM FINANCIERING VOOR FASE TWEE NAADLOOS AAN TE LATEN SLUITEN ONDERSCHRIJF IK MET VOLLE OVERTUIGING. ANDERS VERLIES JE MENSEN EN MOTIVATIE"

BEN VAN ESSEN - BEGELEIDINGCOMMISSIE

Financiers:

Bijlage 1 - Projectvoortgang

De subsidietoekenning vanuit het Leader programma is gebaseerd op de realisatie van een drietal werkpakketten. Per werkpakket zijn meetbare resultaten benoemd. In deze bijlage wordt de voortgang van de resultaten in beeld gebracht inclusief wijze van toetsen en een eventuele toelichting. Op basis van kleuren (stoplicht) is de voortgang (van 1 januari 2024 tot 01 mei 2025) in beeld gebracht.

Resultaten Werkpakket 1: Ondersteuning aan collectieve initiatieven

	Omschrijving resultaat	*Status*	*Wijze van meten/toetsen*	*Toelichting*
1.1	120 opgehaalde dromen	☑: 136 opgehaalde dromen	Projectvolsysteem - overzichten	
1.2	80 intakes	☑: 115 intakes		
1.3a	50 ondersteunde collectieve initiatieven	☑: 81 ondersteunde initiatieven		
1.3b	10 ondersteunde structuurversterkende initiatieven	☑: 29 ondersteunde structuurversterkende initiatieven		
1.4	25 concrete realisaties uit de ondersteunde initiatieven	☑: 47 concrete realisaties		
1.5	2 maal leergang subsidiemanagement	2 leergangen	Vastlegging leergangen	Dit zijn leergang 4 en 5, waarvan 1 lopend. Juni 2025 start de 6e leergang
1.6	Totaal 16 deelnemers aan de leergangen	☑: 16 deelnemers	Inschrijvingen en deelnemerslijsten	

Resultaten Werkpakket 2: Ondersteuningsinfrastructuur, kennisopbouw en kennisdeling

	Omschrijving resultaat	*Status*	*Wijze van meten/toetsen*	*Toelichting*
2.1	Opleidingsplan voor de Verbinders – met daaropvolgend daadwerkelijk doorlopen van geïdentificeerde opleiding(en)	2 opleidingsplannen	Opleidingsplan, inschrijvingen voor opleidingen behaalde certificaten e.d.	

2.2	18 periodieke intervisies (iedere maand)	17 intervisies	projectvolgsysteem – verslagen intervisiegesprekken	
2.3	Aanschaf hulpmiddelen – naar uitkomsten van opleidingsplan		projectverslagen, facturen, foto's	Online-fondsenboek Werkomgeving
2.4	1 website Tussenheid	1 website	website	Continue update
2.5	Communicatiematerialen beschikbaar (posters, banieren, e.d.)	2 communicatiematerialen	projectverslagen, facturen, roll-ups, foto's	
2.6	6 nieuwsbrieven (1x per kwartaal)	☑: 6 nieuwsbrieven	nieuwsbrieven (o.a. op website)	Website
2.7	6 publicaties/artikelen	4 artikelen	projectverslagen, (digitale) archivering van publicaties	Website
2.8	1 promotiefilmpje	☑: 3 promotiefilmpjes	promotiefilmpje (o.a. op website)	Nog te plaatsen op de website
2.9	4 blogs (3x per jaar)		publicaties op website en (digitale) archivering	Website In de media. Communicatie is nu pas opgepakt. Is verplaatst naar een maandelijks column "Gehoord bij Tussenheid" in de Hilverbode.
2.10	Adequate respons op verzoeken (informatie, studiebezoeken, etc.)	21 studiebezoeken, presentaties en gesprekken	projectverslagen, website projectvolgsysteem, foto's, aantal inkomende werkbezoeken, aantal bijdragen aan voorlichtingsbijeenkomsten o.i.d. van andere LEADER gebieden	Zie overzicht in bijlage 4.
2.11	2 bijeenkomsten van deskundigennetwerk		notulen, deelnemerslijsten, foto's	Medio 2025 definitieve vorm: deskundigennetwerk.
2.12	5 bijeenkomsten van Overleg Collectieve Initiatieven	4 bijeenkomsten	notulen, deelnemerslijsten, foto's	26-8-24 / 27-1-25/2-6-25/19-2-24 is er ook 1 geweest.

2.13	1 functionerend Talentmatchingssysteem	1 testomgeving	talentmatchingssysteem, beschrijving c.q. handleiding	Zit in de ontwikkelingsfase. Matching via AI en open sources.
2.14	1 evaluatierapport met gedegen motivering, inclusief concrete aanbevelingen		evaluatierapport	
2.15	1 plan van aanpak voor vervolgproject mits uitkomsten evaluatie dit staven		plan van aanpak	Staat gepland op 2 juni 2025.

Resultaten Werkpakket 3: Organisatie en projectmanagement

	Omschrijving resultaat	*Status**	*Wijze van meten/toetsen*	*Toelichting*
3.1	Uitvoering van projectactiviteiten binnen de looptijd en binnen de begroting		projectverslagen, financiële verslagen	
3.2	Functionerende overlegstructuur	5 overleggen	projectvolgsysteem, notulen	Notulen zijn aanwezig team/ stuurgroep en bestuur collectievenoverleg overleg gemeente, maandelijks overleg BB
3.3	Adequate faciliteiten voor het project		projectvolgsysteem, notulen, financiële verslaglegging en fysieke locatie	Vrijthof 11 wordt door Ondernemend Hilvarenbeek geëxploiteerd. Vanuit dit pand werken relevante actoren en dit vormt een knooppunt in het netwerk.
3.4	Rechtmatige en correcte verantwoording van geldstromen		financiële verslaglegging, controleverklaring accountant	Jaarrekening
3.5	Op maat functionerend projectvolgsysteem		projectvolgsysteem	Werkomgeving - Lopend

Toelichting voortgang:

☑	Resultaat Leader aanvraag behaald			Loopt deels achter op planning
	Voor op of conform planning			Nog niet gestart

	Conform planning			Geen onderdeel tussenevaluatie

Bijlage 2 – Samenvatting uitkomsten vragenlijsten

Er is zijn twee vragenlijsten opgesteld en verspreid. Eén voor initiatiefnemers en één voor stakeholders. Beide vragenlijsten zijn gedeeld met respondenten die gedurende de uitvoering van Hilvarenbeek Smart Village (1 januari 2024 tot 15 maart 2025) in contact zijn gekomen met Tussenheid.

Vragenlijst initiatiefnemers

De resultaten samengevat:

1. Hoe bekend was u met Tussenheid voordat u in contact bent gekomen?
    a. 23,9% (16x) van de respondenten was niet bekend met Tussenheid.
    b. Nog eens 28,4% (19x) was minimaal bekend met Tussenheid voordat ze in contact zijn gekomen.
    c. 18,8% (13x) was bekend met Tussenheid, nog eens 18,8% (13x) was goed bekend met Tussenheid en 7 respondenten waren zeer goed bekend met Tussenheid voordat ze in contact kwamen.
2. In hoeverre heeft Tussenheid bijgedragen aan het versterken van uw initiatief of organisatie?
    a. Voor 19,4% (13x) is de bijdrage vanuit Tussenheid zeer positief en voor nog eens 42% (29x) van respondenten zijn positief over de bijdrage vanuit Tussenheid aan het versterken van initiatieven.
    b. 31,9% (22x) is neutraal en 7,2% (5x) is respondenten negatief.
3. Welke aspecten van de ondersteuning door Tussenheid vond u het meest waardevol? (Meerdere antwoorden mogelijk)
    a. Meer dan de helft 55,2% (37x) van de respondenten geeft aan dat hulp bij financiering en subsidies het meest waardevolle aspect van de ondersteuning vanuit Tussenheid was.
    b. Daarna volgt begeleiden bij toekomstplannen (25x), koppeling met relevante netwerken en experts (19x) en ondersteuning bij communicatie (18x).
    c. Ook wegwijs bij overheden wordt door 8 respondenten genoemd.
4. Hoe effectief is de communicatie vanuit Tussenheid over ondersteuning, bijeenkomsten en subsidiemogelijkheden?
    a. De communicatie vanuit Tussenheid over ondersteuning, bijeenkomsten en subsidiemogelijkheden wordt door een ruime meerderheid van de respondenten als effectief (53,7%) tot zeer effectief (nog eens 7,5%) ervaren.
    b. 21 (30,4%) respondenten staan neutraal in de effectiviteit van de communicatie. 5 respondenten negatief (7,2%) en 1 (1,4%) zeer negatief.

5. Wat is de status van uw initiatief?
    a. Van de ondersteunde initiatievennemers - die hebben gereageerd op de vragenlijst – heeft 46,3% (31x) een initiatief dat in ontwikkeling is, maar nog niet in uitvoering.
    b. 12 initiatieven zijn succesvol afgerond (17,9%) en 16 initiatieven (23,9%) worden momenteel uitgevoerd.
6. Een meerderheid van de respondenten heeft geen uitdagingen ervaren in de samenwerking met Tussenheid 56,7% (38x). Aandachtspunten die zijn genoemd zijn:
    a. Onvoldoende duidelijkheid over wat Tussenheid kan bijdragen (13x - 19,4%)
    b. Onvoldoende duidelijkheid over het proces of verwachtingen (9x – 13,4%)
    c. Beperkte beschikbaarheid van experts of ondersteuning (3x – 13,4%)
7. In individuele gevallen sluiten verwachtingen niet aan bij waar respondenten naar opzoek waren en worden de volgende uitdagingen in de samenwerking met Tussenheid genoemd:
    a. “De eerste ervaring was buitengewoon negatief en richtte zich meer op wat wij als vereniging meer konden doen dan alleen subsidie aanvragen.”
    b. “Verwachtingen van gelden goed managen.”
    c. “Soms moeilijk om een geschikt afspraakmoment te vinden”.
    d. “Wij hebben nog steeds een groeiend ledenaantal, maar te weinig bestuursleden.”
    e. “Reuring veroorzaken welke een negatieve energie geeft.”
    f. “In de opvolging bij Tussenheid maar ook zeker bij mijzelf.”
    g. “Informatie op 1 plaats. Na de avonden geen mogelijkheden om online gedeelde info terug te vinden.”
8. In hoeverre draagt Tussenheid bij aan een duurzame en toekomstbestendige ontwikkeling van initiatieven binnen kernen in Hilvarenbeek?
    a. In grote meerderheid zien de respondenten dat Tussenheid veel (30,8% - 33x) tot zeer veel (+23,1% - 15x) bijdraagt aan een duurzame en toekomstbestendige ontwikkeling van initiatieven binnen de kernen in Hilvarenbeek.
    b. 16 respondenten antwoorden neutraal op deze vraag, 2 respondenten negatief en 1 zeer negatief.
9. Ook geeft 94% (62x) van de respondenten aan dat ze andere initiatieven aanraden om samen te werken met Tussenheid.
10. In welke mate vindt u de communicatie-uitingen van Tussenheid (zoals nieuwsbrieven, sociale media en bijeenkomsten) waardevol voor uw betrokkenheid en inzichten?
    a. Communicatie uitingen worden door meer dan de helft van de respondenten als waardevol (51,5% - 34x) of zeer waardevol beoordeelt (10,6% - 7x). De uitingen helpen om op de hoogte te blijven, goed geïnformeerd te worden en betrokken te zijn.
    b. 9 respondenten vinden de uitingen weinig waardevol en gebruiken ze nauwelijks.
11. Tot slot geven respondenten aan dat verbeterpunten liggen in:
    a. “Bij een groot project vooraf meedenken waar Tussenheid hulp kan bieden en op welke manier. Daar duidelijk over zijn.”

b. “Strikt blijven tot de core business, hulp bij aanvragen subsidies”
c. “Veel mensen kennen (de meerwaarde) van Tussenheid nog niet. Uitdaging om die kennis bij anderen te vergroten.”
d. Strakkere begeleiding bij subsidietrajecten.
e. Mensen/initiatieven mogen meer het gevoel krijgen niet alleen te komen halen bij Tussenheid, maar links of rechtsom ook zelf iets te geven.

12. Ook hebben sommige respondenten van de gelegenheid gebruik gemaakt om onderstaande reacties mee te geven:
    a. Ga zo door! Tussenheid is een verrijking voor een plaats als Hilvarenbeek.
    b. Bedankt voor jullie betrokkenheid en de uitnodiging voor de subsidieleergang.
    c. De professionaliteit van jullie organisatie.
    d. Tussenheid is een belangrijke, niet weg te denken schakel, die kennis en ervaring binnen Hilvarenbeek deelt en zorgt dat onze initiatieven op een effectievere manier worden uitgevoerd.
    e. Complimenten met de professionaliseringsslag, ik heb er vertrouwen in dat dit goed is voor de impact die Tussenheid kan maken.
    f. Ik heb het interessant gevonden om te zien wat er gebeurde, maar ik heb niet het idee dat het effect van de betrokkenheid van Tussenheid per se positief was op ons initiatief. Het feit dat verbinder Tussenheid zich bij ons heeft aangesloten heb ik als buitengewoon positief ervaren, maar ik heb geen zicht op in hoeverre dat 'van Tussenheid' was. Ik vind de communicatie vanuit Tussenheid risicovol, er wordt uitgestraald dat Tussenheid voor onnoemlijk veel ontwikkelingen verantwoordelijk (te danken) is, maar dat vind ik niet geloofwaardig. Geloofwaardigheid en vertrouwen zijn m.i. kritische succesfactoren in het welslagen van Tussenheid. Wees daarom liever bescheiden en oprecht zou ik zeggen. Tot slot: als begeleiding de vorm heeft van advies en coaching, maak dan duidelijk wat we van elkaar kunnen verwachten, en werk aan een positieve sfeer en relatie tussen initiatiefnemers en adviseur.

<u>Vragenlijst stakeholders</u>

De resultaten samengevat:

1. De ervaren impact door stakeholders in de betrokkenheid bij of contact met Tussenheid heeft geleid tot (meerdere antwoorden mogelijk):
    a. Een succesvolle samenwerking of netwerkuitbreiding (71,4% - 20x);
    b. Persoonlijke of professionele groei (29,6% - 8x);
    c. Een concreet resultaat binnen mijn organisatie of initiatief (25,9% - 7x).
2. Stakeholders geven aan dat het contact met Tussenheid de volgende impact op hun organisatie of werkomgeving heeft gehad:
    a. Betere samenwerking met andere partijen (55,6% - 15x)
    b. Meer zichtbaarheid en erkenning voor het werk (18,5% - 5x)
    c. Wegwijs bij overheden (29,6% - 8x)

    d. Toegang tot meer middelen: subsidies, partners en expertise (29,6% - 8x)
3. Het meeste baat bij de activiteiten van Tussenheid hebben volgens de respondenten:
    a. De bredere gemeenschap in Hilvarenbeek (100% - 27x)
    b. Beleidmakers of gemeente (74,1% - 20x)
    c. Tussenheid zelf, organisaties en specifieke groepen, zoals jongeren, ouderen en ondernemers (allen 40,7% - 11x)
4. De respondenten geven aan dat de volgende onverwachte effecten door Tussenheid teweeg zijn gebracht:
    a. Versterking van het bestaande netwerk (74,1% - 20x)
    b. Ontstaan van nieuwe initiatieven of samenwerkingen (66,7% - 18x)
    c. Andere manier van kijken naar relaties en omgeving: verduurzamingsmodel (63% - 17x)
    d. Verbeterde communicatie of zichtbaarheid (29,6% - 8x)
5. De respondenten geven verder aan dat de volgende verbindingen met anderen zijn ontstaan of verdiept:
    a. Nieuwe samenwerkingen met organisaties of initiatieven (66,7% - 18x)
    b. Sterkere relaties met bestaande partijen (77,8% - 21x)
    c. Betere relatie met de gemeente of andere overheden (55,6% - 15x)
6. Stakeholders geven aan dat ze de toekomstige impact van Tussenheid op de gemeenschap verwachten op het gebied van:
    a. De impact zal leiden tot langdurige veranderingen in beleid en samenwerking (57,1% - 16x)
    b. De impact zal bijdragen aan een duurzamere en innovatievere gemeenschap (85,7% - 24x)
    c. De impact zal vooral lokaal en op korte termijn merkbaar zijn (42,9% - 12x)
    d. Ik verwacht geen verdere impact (3,6% - 1x)
7. Welke factoren hebben bijgedragen aan wat Tussenheid tot op heden heeft bereikt? (Meerdere antwoorden mogelijk)
    a. Actieve betrokkenheid van inwoners en organisaties (81,5% - 22x)
    b. Goede samenwerking met de gemeente en andere stakeholders (81,5% - 22x)
    c. Innovatieve en flexibele aanpak van het project (44,4% - 12x)
    d. Toegang tot middelen en expertise (44,4% - 12x)
8. Communicatie uitingen worden door meer dan twee derde van de respondenten als waardevol (70,4% - 19x) of zeer waardevol beoordeelt (14,8% - 4x). De uitingen helpen om op de hoogte te blijven, goed geïnformeerd te worden en betrokken te zijn.

Bijlage 3 - Impactmap

*Op basis van verzamelde informatie en reacties is in beeld gebracht welke toegevoegde waarde het project Hilvarenbeek Smart Village heeft op de betrokkenen, hun initiatieven en de lokale samenleving. (*Bekijk een grotere versie van de impact map via deze link).

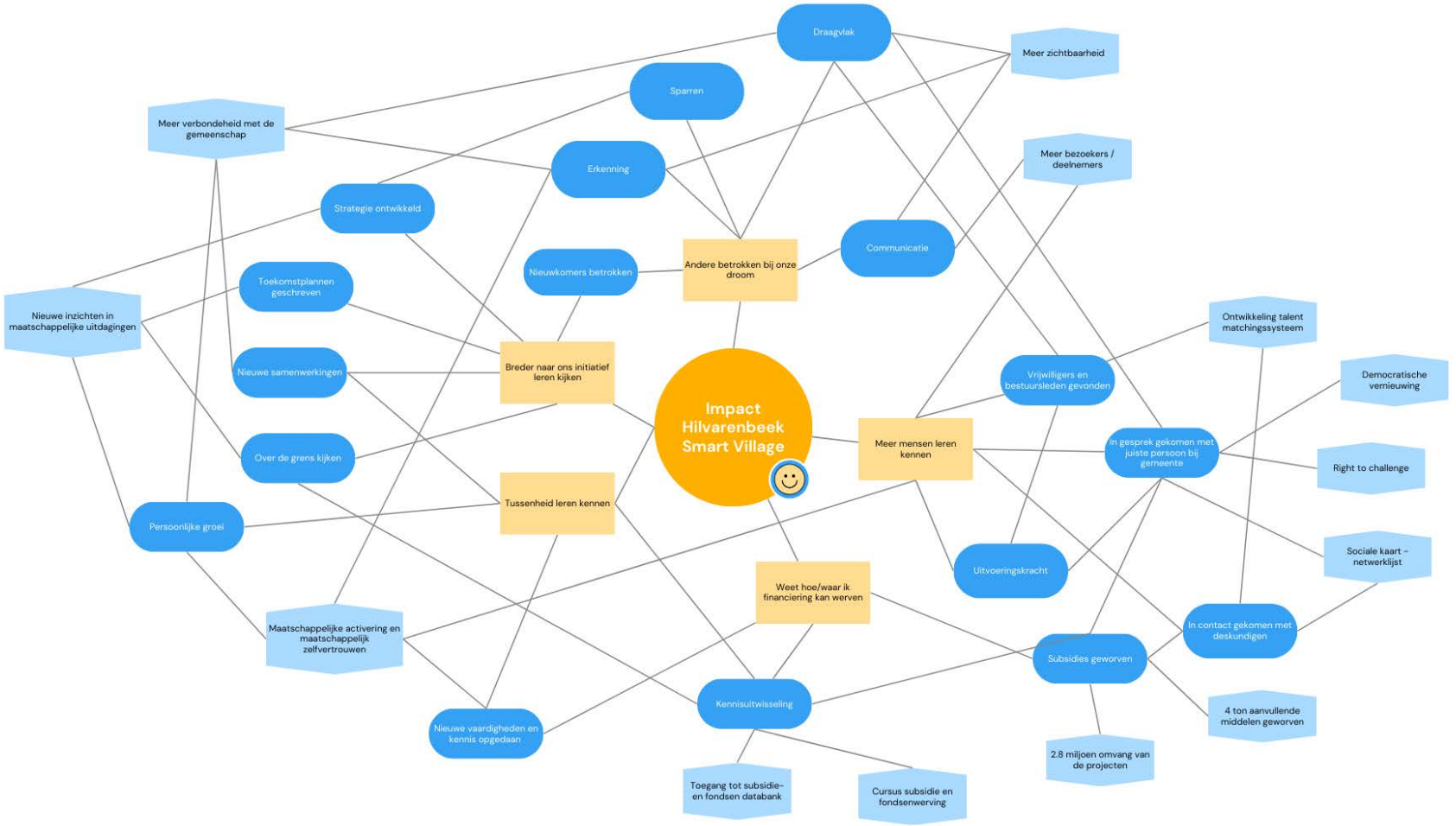

Bijlage 4 – Kennisdeling

Een overzicht van bijeenkomsten, studiebezoeken en presentaties die gedurende de projectperiode zijn uitgevoerd:

1. Ontvangst van een aantal externe deskundigen voor input in de Effectenarena als onderdeel van het MKBA-onderzoek (4/3/2024).
2. Ontvangst bestuur uit Oirschot o.a. bezoek aan verbouwde kerk (7/3/2024).
3. Ontvangst 10 leden van een sociëteit uit Noord-Brabant. Onderwerp: succesfactoren van de Esbeekse dorpscoöperatie (20/3/2024).
4. Ontvangst van inwonersinitiatief uit Antwerpen. Onderwerp: transformatie parochiekerk tot school (14/4/2024).
5. Gesprekken met een drietal studenten Bestuurskunde van Avans Hogeschool voor een opdracht over “De kracht van het collectief” (22/4/2024).
6. Ontvangst dorpsraad en initiatiefnemers voor een dorpshuis uit Noord-Brabant. Onderwerp: hoe heeft Coöperatie Esbeek haar dorpscafé aangekocht (21/5/2024).
7. Ontvangst bestuur Dorpsraad uit Limburg. Onderwerp: Nut en noodzaak om naast een dorpsraad een dorpscoöperatie op te richten.
8. Bezoek van initiatiefgroep verwerving dorpshuis in dorp in Noord-Brabant, voor het geven van advies (24 mei 2024).
9. Ontvangst van ambtelijke delegatie gemeente Tilburg. Onderwerp: Ontwikkeling beleid voor behoud bruine cafés (28/5/2024).
10. Presentatie over de activiteiten van dorpscoöperatie Esbeek voor 40 medewerkers provincie Noord-Brabant, betrokken bij het programma Natuur (27/6/2024).
11. Ontvangst delegatie heemkunde kring uit Achterhoek. Onderwerp: de coöperatieve geschiedenis van het dorp Esbeek ((27/6/2024).
12. Ontvangst oud docenten Fontys Eindhoven. Onderwerp: Welke elementen uit het verleden hebben bijgedragen aan het ontstaan van de dorp soöperaties (7/8/2024).
13. Ontvangst 12 medewerkers Provincie Antwerpen, Dienst Plattelandsbeleid/Dorpsbeleid. Onderwerp: Activiteiten dorpscoöperatie en analyse van de succesfactoren (17/9/2024).
14. Bezoek van bestuur Coöperatie Esbeek en Werkgroep Zorg en Welzijn aan dorp in Limburg. Onderwerp: Huishoudelijke Hulp (30/9/2024).
15. Ontvangst oud directieleden van ZLTO. Onderwerp: Het coöperatief organiserend vermogen (5/10/2024).
16. Ontvangst groep uit de regio North-Harju Estland als onderdeel van een driedaagse excursie aan de gemeente Hilvarenbeek, georganiseerd als partner in het Europese Smart Villages Program (10/10/2024).
17. Bezoek aan Coöperatie in Rotterdam Zuid. Onderwerp: Oriëntatie om tot samenwerking te komen (1/11/2024).
18. Ontvangst van 40 deelnemers van een kennistour georganiseerd door LSA Social Enterprise met als onderwerp: Ondernemen met je buurt (9/11/2024).
19. Presentatie over: Transformatie parochiekerk tot school, als bijdrage aan het symposium: “Toekomst Parochiekerken” georganiseerd door de Dienst Platteland van de Provincie Antwerpen (16/12/2024).
20. Presentatie over Aankoop en exploitatie dorpshuis voor bijeenkomst met 200 inwoners van een dorp in Noord-Brabant, georganiseerd door de dorpsraad (6/1/2025).
21. Ontvangst delegatie van Dorpsraad uit Limburg voor bezoek aan onze verbouwde kerk en advies over nieuwe functie van hun eigen parochiekerk (10/1/2025).